

УДК 316.624

Вікторія В'ячеславівна ДОЦЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

Станіслав Олександрович ЛАРІОНОВ,

кандидат психологічних наук, доцент,

начальник кафедри психології та педагогіки

Національної академії Національної гвардії України (м. Харків)

ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА З ПРОТИДІЇ СЕКСУАЛЬНОМУ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ДИТИНИ

Сексуальне насильство та комерційна сексуальна експлуатація є одним з найбільш тяжких порушень прав дитини. За тяжкістю завданих травм і наслідків сексуальне насильство та експлуатація прирівнюються до тортур і катування. Проблема визнання посилення сексуального насильства щодо дітей залишається серйозною у більшості країн, часто оповитою секретами, стигмами і табу. Сексуальне насильство щодо дітей не просто поширена проблема, досить часто за дане злодіяння кривдник не несе покарання. По-перше, тому що в це неможливо повірити, тому батьки часто заперечують, не вірять розповідям дітей або намагаються якомога швидше про це забути. По-друге, тому що діти не розповідають про такий злочин. Першим кроком, на шляху подолання цього негативного явища, є своєчасне виявлення та усунення негативних факторів, що зумовлюють протиправну, злочинну поведінку людей.

Опрацювавши низку соціально-психологічних досліджень [1, 2, 3, 4] ми виокремили основні види і завдання профілактичної роботи з протидії сексуальному насильству щодо дітей.

Первинна профілактика сексуального насильства щодо дітей – це сукупність заходів спрямованих на інформування про наявність проблеми, попередження розвитку чинників ризику виникнення сексуального насильства щодо дітей; формування в суспільстві ненасильницького світогляду спрямованого на дотримання законослухняної позиції; не-

прийняття насильницької моделі виховання дітей та насильницької поведінки в сім'ї.

Основні завдання первинної профілактики:

1) інформування дітей, молоді, батьків, педагогічних працівників, працівників поліції і соціальних служб у справах дітей про причини, ризики, ознаки, наслідки сексуального насильства щодо дітей в сім'ї та комерційної сексуальної експлуатації дітей; про правила безпечної поведінки дитини; про законодавство, покарання кривдників, захист постраждалих;

2) поширення правової освіти населення; спростування міфів, стереотипів, викорінення упереджень, звичаїв щодо насильства в сім'ї;

3) формування негативного ставлення з боку суспільства до фактів насильства в сім'ї; формування у дітей ненасильницького світогляду;

4) статеве виховання дітей та молоді; забезпечення підлітків необхідною грамотною інформацією, що допоможе їм адаптуватися до змін у період статевого дозрівання; дошлюбна підготовка молоді, підготовка до відповідального батьківства;

5) здійснення постійно діючого навчання, підвищення кваліфікації для всіх категорій фахівців (поліцейських, вчителів, соціальних педагогів, психологів, служб у справах сім'ї тощо), які працюють у сфері захисту дітей та попередження насильства щодо дітей.

Вторинна профілактика сексуального насильства щодо дітей – це сукупність заходів, спрямованих на раннє виявлення, усунення та подолання чинників, які сприяють скоєнню сексуального насильства щодо дитини конкретними особами; виявлення сімей, що входять до «групи ризику», де зафіксовано чи спостерігається жорстоке ставлення до дітей, членів родини, домашніх тварин; роботу з дітьми «групи ризику»: формування у них умінь та навичок безпечної поведінки, уявлення про діяльність установ та організацій, які можуть допомогти в ситуаціях насильства; зміну ризикованої поведінки дитини на адаптивну.

Основні завдання вторинної профілактики:

1) розроблення та впровадження системи раннього виявлення ситуацій підвищеного ризику виникнення сексуального насильства щодо дитини в сім'ї та комерційної сексуальної експлуатації дітей;

2) виявлення та нейтралізація чинників, які сприяють скоєнню секснасильства щодо дитини конкретними особами;

3) підтримка сімей, які перебувають у складних обставинах, організація їх соціально-психологічного супроводу;

4) підвищення кваліфікації психологів, педагогів, працівників поліції, фахівців соціальних служб у справах дітей щодо методів своєчасного виявлення представників групи ризику; виховання дітей, які мають девіантну поведінку, психічні відхилення тощо; формування у дітей життєвих умінь і навичок безпечної поведінки.

Третинна профілактика сексуального насильства щодо дітей – це сукупність засобів втручання у ті ситуації, коли сексуальне насильство щодо дитини вже здійснено з метою недопущення рецидиву та реабілітації дитини, яка зазнала насильства і членів її родини. В основному третинна профілактика є індивідуальною і передбачає тривалу роботу і комплекс соціальних послуг різних фахівців і організацій, в тому числі й міжнародних.

Основні завдання третинної профілактики: 1) кризове втручання та вилучення дитини з ситуації сексуального насильства; 2) надання комплексної допомоги дитині, яка зазнала сексуального насильства, та членам її сім'ї; 3) вивчення і усунення чинників та умов вчинення сексуального насильства конкретною особою; 4) реабілітація потерпілих; 5) розробка та забезпечення ефективного функціонування реабілітаційних програм для дітей, які зазнали сексуального насильства в сім'ї та постраждали внаслідок комерційної сексуальної експлуатації.

Слід зазначити, що сексуальне насильство в сім'ї та комерційна сексуальна експлуатація дитини, в майбутньому призводять до зростання низки проблем, як для особистості так і для соціуму в цілому, а саме: алкоголізації, наркотизації, порушень порядку і закону, суїцидальної, агресивної, залежної поведінки тощо. Тому профілактична робота щодо проблеми сексуального насильства дітей повинна бути комплексна і системна, з координацією взаємодії різноманітних соціальних інститутів (психологів, вчителів, суддів, працівників поліції, прокуратури, соціальних служб захисту дітей, медичних працівників).

Список бібліографічних посилань

1. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства. Київ : Комітет сприяння захисту прав дітей, 2003. 342 с.
2. Підготовка працівників структурних підрозділів Національної поліції України у частині забезпечення та захисту прав дітей. Частина 1. :

- навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Т. В. Журавель, Л. В. Зуб, О. В. Ковальова, Ю. В. Пилипас. Київ : ФОП Буря О. Д., 2019. 515 с.
3. Сексуальне насильство над дітьми: причини, наслідки, профілактика : інформ.-метод. посіб. / авт.-упоряд. Т. П. Цюман, Ю. М. Малієнко ; за заг. ред. Т. П. Цюман. Київ : ФОП Пономаренко Я. М., 2011. 76 с.
 4. Формування навичок безпечної поведінки дітей. Частина 1. Вчимо дитину захищатися : метод. посіб. / авт.-упоряд.: Т. П. Цюман, О. Л. Нагула ; за заг. ред. Т. П. Цюман. Київ : ФОП Буря О. Д., 2017. 52 с.

Одержано 29.04.2020